

KVHAA
ÅRSBOK 2024

Ask med lock.
Meissen - porslin.
Inköpt i Meissen
hösten 1909 af
Kausleridot Hj. Rettig
och Fil. Hand. C. H. Rettig.

Lockask från salongen på Villagatan 3. Enligt Herbert Rettigs anteckning köpte han och fadern Hjalmar asken under en resa i Tyskland 1909. I februari 2024 inleddes en föremålsinventering. Den gamla handskrivna informationen blir digital när Rettigska samlingen i sin helhet registreras i en databas. Inventarienummer: RV391. Foto: Kungl. Vitterhetsakademien.

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2024

STOCKHOLM 2024

THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF LETTERS,
HISTORY AND ANTIQUITIES

ACADÉMIE ROYALE SUÉDOISE DES
BELLES-LETTRES, DE L'HISTOIRE
ET DES ANTIQUITÉS

KGL. SCHWEDISCHE AKADEMIE FÜR LITERATUR,
GESCHICHTE UND ALTERTÜMER

© De enskilda författarna och KVHAA, Stockholm 2024

Grafisk formgivning: Lars Paulsrud

witterhetsakademien.se

ISBN 978-91-88763-56-3, ISSN 0083-6796

Italgraf Media, 2024

INNEHÅLL

- 7 Preses hälsningstal
- 11 År 2024 tilldelade medaljer och priser

MINNESORD

- 19 Nils-Arvid Bringéus
- 27 Olof Ruin
- 33 Birgit Arrhenius
- 41 Tryggve Mettinger

FÖREDRAG

- 49 Stefan Helgesson: *Det förflutnas problem i afrikansk litteratur*
- 61 Karl Wennberg: *Vad vet vi om mångfald – och vad vet vi inte?*
- 71 Helge Jordheim: *Alle tidens former och farger. Tidsrom og synkronismer i tidligmoderne kunnskapshistorie*
- 97 Karin Sennefelt: *Karl XI:s mage*
- 113 Torbjörn Lodén: *Vitterhetsakademien i världen. En sinologs perspektiv*
- 127 Johan Bjureberg & Kenny Skagerlund: *Psykisk hälsa och lärande hos barn och unga*
- 139 Lars Strannegård: *Bildning i en digital tid*

- 147 Christian Høgel: *Barlaam och Ioasaf. Om hvordan oversættelser langs Silkevejen skabte verdenslitteratur i middelalderen*
- 155 Birgitta Svensson: *Kulturarvens betydelse. Minnespolitiken och det förflutna*

ÅRSBERÄTTELSE, FÖRTECKNINGAR ÖVER LEDAMÖTER,
AKADEMIFORSKARE OCH PERSONAL

- 171 Ständige sekreterarens årsberättelse
- 177 Vitterhetsakademiens kulturfastigheter
- 189 Årsberättelser från vissa forskningsföretag m.m.
- 207 Publikationer utgivna 20.3.2023–19.3.2024
- 209 Alfabetisk förteckning över Akademiens ledamöter
- 226 Akademiens ledamöter i invalsordning
- 229 Ledamöternas fördelning på klasser
- 231 Avlidna ledamöter 20.3.2023–19.3.2024
- 232 Akademiens utskott och nämnder
- 238 Vitterhetsakademiens akademiforskare
- 239 Akademiens personal

Ständige sekreterarens årsberättelse

ÅRSBERÄTTELSEN HÄNFÖR SIG TILL verksamhetsåret 21 mars 2023–20 mars 2024.

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien är ett oberoende vetenskapligt samfund med främsta syfte att främja forskning och annan verksamhet inom humanistiska, religionsvetenskapliga, rättsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen samt kulturmiljövård.

Ledamöter

Under det gångna året har fyra arbetande ledamöter valts in i Akademien: Stefan Helgesson, professor i engelska med litteraturvetenskaplig inriktning vid Stockholms universitet, Christian Høgel, professor i grekiska, latin och nygrekiska vid Lunds universitet, Karin Sennefelt, professor i historia vid Stockholms universitet och Lars Strannegård, professor i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm.

Några arbetande ledamöter har för alltid lämnat oss: Birgit Arrhenius, professor i laborativ arkeologi vid Stockholms universitet, Nils-Arvid Bringéus, professor i etnologi vid Lunds universitet, Tryggve Mettinger, professor i Gamla testamentets exegetik vid Lunds universitet, Olof Ruin, professor i statskunskap vid Stockholms universitet samt Akade-

miens korresponderande ledamot, numismatikern Lars Olof Lagerqvist. Minnesteckningar över de bortgångna arbetande ledamöterna framförs i Akademien, trycks i vår årsbok och läggs ut på Akademiens hemsida.

Forskningsstöd

Tack vare en framgångsrik förvaltning har Akademien möjlighet att stödja forskning och kulturmiljövård. Under året har Akademien i samarbete med stiftelsen Natur & Kultur tillsatt två nya treåriga akademiforskartjänster i historiebruk respektive svensk litteraturhistoria med inriktning ”Historisk tid och politisk representation 1809–1866” och ”’Från mörkret stiga vi mot ljuset’. Ras och klass i svenskspråkig arbetarlitteratur”.

Tillsammans med Konstakademien, Musikaliska Akademien, Svenska Akademien och Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur utlyser vi årligen stipendier för utbyte mellan konst- och kunskapsformer inom Bernadotteprogrammet till unga forskare. Forskningsprojektet för Vitterhetsakademiens tre stipendiater, som mottagit 125 000 kronor var, belyser den svenska receptionen av gnosticismen, musik i engelska tidigmoderna pjäser, exempelvis i Shakespeares dramer, och hur djur beskrivs i franska texter och illustrationer mellan 1660 och 1735. De fem akademiernas gemensamma Bernadottepris om 200 000 kronor, som delades ut för första gången 2023, gick till Föreningen Svenskbyborna.

Akademiens samarbete med Riksantikvarieämbetet har utvecklats med nya projekt. Akademien har beviljat 8,4 miljoner kronor från Rättigiska kulturstiftelsen till Riksantikvarieämbetet och Kungliga biblioteket för ett gemensamt forsknings- och digitaliseringsprojekt, där arkivhandlingar från Riksantikvarieämbetets och Akademiens äldsta historia från tidigt 1600-tal till sent 1800-tal ska digitaliseras. Vi har också tillsammans med Riksantikvarieämbetet kunnat tillsätta fyra forskare som Rettigstipendiater, vilka tilldelats 100 000 kronor var för innovativa projekt som nyttjar de fysiska samlingarna vid Riksantikvarieämbetets arkiv och Vitterhetsakademiens bibliotek.

Kungajubileum

Under jubileumsåret 2023 när H.M. Konungens 50 år på tronen firades, tillsammans med att det var 500 år sedan Gustav Vasas trontillträde, arrangerade Akademien flera evenemang inom ramen för det dubbla kungajubileet. På Östasiatiska museet ägnades en förmiddag åt kung Gustaf VI Adolf och arkeologin. Kungens djupa intresse för arkeologi och östasiatisk kulturhistoria samt hans avgörande betydelse för de svenska instituten i Rom och Athen belystes i fyra föredrag.

Under en heldag på Nationalmuseum arrangerades symposiet ”Gustav Vasa – 500 år av representation och reception”, där fjorton forskare från bland annat konst-, musik- och teatervetenskap, historia och religionsvetenskap gav olika perspektiv på Gustav Vasa som person och monark.

På Akademiens kulturfastighet Stjersunds slott utanför Askersund invigdes en utställning, ”Sångarprinsen”, om prins Gustaf i den så kallade Prinsflygeln. Inför utställningen mottog Akademien en norsk donation av originalteckningar från 1800-talets mitt, tecknade av de kungliga barnen. Inne på Stjersunds slott arrangerades en majlördag ett divertissement, ”Om och av prinsar och prinsessor”, med tal om och musik av prins Gustaf och prinsessorna Eugénie och Teresia.

Vitterhetsakademien medverkade också i föreläsningsserien ”Tio kungliga akademier i tid och rum” på Konstakademien och i Svenska Akademiens och Kungl. Musikaliska Akademiens jubileumsseminarium om nationaloperan *Gustaf Wasa*, med musik av Johann Gottlieb Naumann och libretto av Johan Henric Kellgren efter ett utkast av Gustav III.

Kulturmiljövård

En betydande uppgift för Vitterhetsakademien är kulturmiljövård. På Gråborg och Borgs by på Öland, Skånelaholms slott i Uppland och Stjersunds slott i Närke samt i kulturreseptatet Stensjö by i Oskarshamns kommun och det Rettigska huset på Villagatan vårdar vi bygg-

nader och landskap. Akademiens kulturfastigheter förvaltas som kulturhistoriska miljöer enligt antikvariska principer, men fungerar även som miljöer där hållbara framtidslösningar går hand i hand med bevarandet. Exempel kan vara skötsel av marker som kombinerar tradition med nytänkande genom anpassade växtföljder och markhävd som bevarar biologisk mångfald. Byggnader och anläggningar underhålls med traditionella material och metoder som är långsiktigt hållbara och som befrämjar att hantverkskunskap upprätthålls.

Vi har under året också kunnat stödja kulturmiljövård genom att bevilja medel ur Lars Lawskis fond för kulturmiljövårdande insatser i kulturhistoriska byggnadsverk. Sammanlagt 23 miljoner kronor tilldelades sexton projekt för konservering, underhåll och iståndsättning av byggnadsverk av stort kulturhistoriskt värde som är tillgängliga för allmänheten, bland annat Biologiska museet, Drottningholms slottsteater, Gamleby Tingshus i Kalmar län och Ängsö slott i Västmanland.

Internationell samverkan

Akademien delar ut en rad olika stipendier och bidrag som syftar till att stimulera internationella kontakter. Akademien är aktiv inom den europeiska samarbetsorganisationen för akademier, ALLEA, bland annat med revideringen av den europeiska kodexen för forskningens integritet, och i den globala samarbetsorganisationen UAI. Vi har också gett stöd till ett projekt där svenska forskare tillsammans med ukrainska kollegor dokumenterat inskrifter på väggarna i Sofiakatedralen i Kiev, ett tusenårigt världsarv som nu genom Rysslands fullskaliga invasion i Ukraina hotas med förstörelse.

Konferenser

Akademien arrangerar årligen konferenser som våra ledamöter tar initiativ till och ansvarar för. Under året har vi genomfört åtta konferenser i vår lokal på Villagatan 3, exempelvis en stor internationell konferens om global etik och en konferens om digitalisering av det litterära kulturarvet.

Dessutom har vi bidragit med medel till ytterligare tre konferenser, som ägt rum i Göteborg, Lund och Uppsala.

På Villagatan har vi också arrangerat ett seminarium om aktuella frågor kring etikprövning och forskning samt haft glädjen att kunna presentera vår verksamhet för en grupp riksdagsledamöter inom ramen för Rifo (Sällskapet riksdagsledamöter och forskare).

Publikationer

Vitterhetsakademien har sedan länge en livaktig och mångfasetterad publikationsverksamhet. Under året har vi bland annat, tillsammans med Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien och med stöd från C.F. Lundströms stiftelse samt Stiftelsen Lagersberg, gett ut den tredje delen i den vackra och innehållsrika serien *Svensk trädgårdshistoria*, som handlar om svenska trädgårdar under de senaste 200 åren, ett stycke modern kulturhistoria om hur odlingar och planteringar återspeglar sin tillkomsttid.

I serien *Lärda i Sverige* utkom under året *Geo Widengren. Stridbar professor i en föränderlig tid* av Göran Larsson och om Geo Widengrens betydelse för svensk religionshistorisk forskning. I serien konferenser publicerades flera intressanta volymer, bland andra *Birgittine circles* och *Litteratur, konst och politik i välfärdsstatens Sverige*. Vi publicerar också Akademiens årsbok och är utgivare av *Fornvännen. Tidskrift för svensk antikvarisk forskning*. Akademien främjar även forskningsförmedling och var tillsammans med Riksbankens Jubileumsfond huvudarrangör av det populärvetenskapliga Forskartorget på Bokmässan i Göteborg.

Yttranden

Vitterhetsakademien avger utlåtanden i frågor som rör Akademiens verksamhetsområden. Under året har vi till Utbildningsdepartementet lämnat synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik, där vi särskilt betonar strategiska behov av forskningsinfrastrukturer inom humaniora och samhällsvetenskap samt betydelsen av forskning och

högre utbildning i främmande språk, förutom engelska, samt av svenska som vetenskapligt språk.

Vidare har vi lämnat yttrande över slutbetänkandet ”Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation”, där vi välkomnar en genomgång av stödet för forskningsfinansiering, men avvisar utredningens förslag på en ny myndighetsstruktur i sin helhet. Akademiens yttranden går att läsa på hemsidan under fliken Yttranden.

Vitterhetsakademien har under det gångna verksamhetsåret mångsidigt främjat humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning samt kultur- miljövärd.